

Guide till *Migration i siffror*

april 2015

Delmi tillhandahåller såväl svensk som global statistik om internationell migration på sin hemsida (www.delmi.se/migration-i-siffror). Syftet är att presentera offentlig statistik från flera olika källor som annars kan vara omständlig eller tidskrävande att få tag i. Delmi för samman statistiken och gör den tillgänglig på ett översiktligt, användarvänligt och interaktivt sätt. Användaren kan själv välja vilka variabler som ska undersökas och jämföras, exempelvis tidsperioder, länder, migrant-kategorier, osv. Uppdaterade och nya figurer och diagram läggs kontinuerligt upp på hemsidan.

Medan Delmi inte kommenterar statistiken eller tar ställning till de figurer och diagram som presenteras, ges tydliga hänvisningar till ursprungskällan och definitioner av begrepp.

Statistiken tillhandahålls från en rad olika myndigheter och organisationer. Den internationella statistiken hämtas från Världsbanken, OECD, FN, Europeiska Unionen/Eurostat och IOM (International Organization for Migration). Dessutom presenteras enkätdata från European Social Survey (ESS). Datan är inhämtad från olika länder, varför särskild försiktighet ska riktas mot dess jämförbarhet.

Definitionen av olika begrepp, såsom internationell migrant, varierar mellan länderna i all internationell statistik. Enligt FN utgår ca. 80 % av världens länder från data om den utrikes födda befolkningen, medan resterande länder använder andra definitioner, som exempelvis medborgarskap, i sin statistik. Även insamlingsmetoden för statistiken varierar mellan länderna. Medan 70 % av världens länder använder sig av folkräkningar, har 17 % registerdata, och 12 % nationellt representativa enkätdata.

Den svenska statistiken bygger huvudsakligen på aggregerade registerdata från Statistiska Centralbyrån (SCB). Statistik om invandringsskäl kommer från Migrationsverket, och var ursprungligen inte avsedd att fungera som statistiskt underlag utan som administrativa data. Detta gör att kategoriseringar varierar mellan olika år efterhand som regelverket har förändrats.

De olika avsändarna till statistiken gör också att begrepp varierar mellan olika figurer och diagram. Delmi har valt att behålla ursprungskällans begreppsapparat. De begrepp som används i svensk statistik återspeglar således svenska myndigheters återgivning av svensk lagstiftning (huvuddragen i lagstiftningen beskrivs lite längre ned i texten).

Begreppsdefinitioner

Internationell statistik

Vid studiet av internationell migration och bedömningen om vem som räknas som migrant används två olika mått. Dels beaktar man det totala antalet migranter i ett land, s.k. stockar, och dels själva inflyttningen eller inflödet av migranter under ett år. Internationella migranter definieras som utrikes födda personer, eller som utländska medborgare, beroende på den definition enskilda länder använder sig av i sin befolkningsstatistik. När man undersöker flöden kan man både ange bruttoflöden, dvs. det totala antalet migranter som kommer till landet under ett år, och dels nettoflöden, som anger antalet invandrare minus antalet utvandrare.

Flyktingar

Flyktingar definieras enligt UNHCR som antingen individer som erhåller uppehållstillstånd i enlighet med 1951 års flyktingkonvention eller enligt 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning; personer som erhåller skydd enligt 1969 års OAU-konvention om skydd av flyktingar; personer som fått komplementära former av skydd; eller personer som fått tillfälligt skydd. Sedan 2007 inkluderas även personer som befinner sig i en flyktingliknande situation utanför sitt eget land. Definitionen inkluderar således inte asylsökanden, flyktingar inom ett land, flyktingar som har återvänt, statslösa personer eller andra grupper i behov av skydd.

Generellt kan man säga att remitteringar utgörs av de pengar som internationella migranter skickar på privat initiativ till familj, släktingar eller andra personer i sitt ursprungsland. Rent formellt är remitteringar en post i ett lands betalningsbalans, som ingår i IMF:s *Balance of Payment Statistics* databas. Världsbanken, som tillhandahåller informationen, definierar remitteringar som summan av personliga överföringar och compensationen från arbete. I denna breda definition ingår således alla monetära och icke-monetära överföringar som görs mellan bosatta och icke-bosatta personer, oavsett om de tillhandahållits som ersättning för någon form av arbete eller på annat sätt, såsom företagande eller försäljning. Definitionen är också

oberoende av om personerna har släktband eller andra relationer till varandra, och överföringen kan utgå såväl till ursprungslandet som till ett annat land, även fast de flesta remitteringar sker till ursprungslandet. Eftersom remitteringar utgörs av privata överföringar av hushållsinkomster kan det finnas summor som inte registreras.

Migrationslagstiftning i Sverige och EU

Sverige har en reglerad invandring vilket innebär att det krävs att man har uppehållstillstånd för att få bosätta sig i Sverige. Huvudregeln är att man ska ha ansökt om och beviljats uppehållstillstånd innan man reser in i Sverige.

Utlänningsrätt att resa in i, vistas i och arbeta i Sverige regleras i utlänningslagen (2005:716) och utlänningsförordningen (2006:97). Vissa frågor regleras i EU-förordningar, t.ex. finns bestämmelser om gränspassage i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 562/2006 av den 15 mars 2006 om en gemenskapskodex om gränspassage för personer och villkor för Schengenviseringar i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 810/2009 av den 13 juli 2009 om införande av en gemenskapskodex om viseringar.

Medborgare i EU:s medlemsstater eller något av de länder som ingår i EES-avtalet och deras familjemedlemmar har rätt att arbeta, studera eller bosätta sig i Sverige utan uppehållstillstånd. EU/EES-medborgare som arbetar, studerar eller har egna medel för sin försörjning har nämligen uppehållsrätt i Sverige. Upphållsrätten inträder automatiskt under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda.

För personer som inte är medborgare i EU finns det i huvudsak fem grunder för att beviljas uppehållstillstånd i Sverige:

- För att man behöver skydd i Sverige, dvs. att man är skyddsbehövande.
- För att det föreligger synnerligen ömmande omständigheter eller, när det gäller barn, särskilt ömmande omständigheter.
- För att man är anhörig till någon som är bosatt i Sverige.
- För att man ska arbeta i Sverige.
- För att man ska studera i Sverige.

Skyddsbehövande

Det finns tre kategorier av skyddsbehövande i utlänningslagen:

Flykting

Med flykting avses i utlänningslagen en utlänning som befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd. Detta gäller oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlänningen riskerar att utsättas för förföljelse eller om dessa inte kan antas erbjuda trygghet mot förföljelse från enskilda. Definitionen gäller även för statslösa utlänningar som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort. Definitionen av vem som är flykting i utlänningslagen är hämtad från FN:s flyktingkonvention eller Genèvekonventionen som den också kallas.

Alternativt skyddsbehövande

Med alternativt skyddsbehövande avses i utlänningslagen en utlänning som befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att 1. det finns grundad anledning att anta att utlänningen vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt, och 2. utlänningen inte kan, eller på grund av sådan risk som avses i 1 inte vill, begagna sig av hemlandets skydd. Detta gäller oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlänningen löper sådan risk som avses eller om dessa inte kan antas erbjuda trygghet mot att utlänningen utsätts för sådan risk genom handlingar från enskilda. Definitionen gäller även för statslösa utlänningar som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort. Definitionen av vem som är alternativt skyddsbehövande motsvarar i princip den som återfinns i EU:s skyddsgrundsdirektiv.

Övrig skyddsbehövande

Med övrig skyddsbehövande avses i utlänningslagen en utlänning som befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon 1. behöver skydd på grund av en yttre eller inre väpnad konflikt eller på grund av andra svåra motsättningar i hemlandet känner välgrundad fruktan att utsättas för allvarliga övergrepp, eller 2. inte kan återvända till sitt hemland på grund av en miljökatastrof.

Detta gäller oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att utlänningen löper sådan risk som avses eller om dessa inte kan antas erbjuda trygghet mot att utlänningen utsätts för sådan risk genom handlingar från enskilda. Definitionen gäller även för statslösa utlänningar som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort. Övriga skyddsbehövande är en nationell skyddskategori som inte har sitt ursprung i någon internationell rättsakt.

Flyktingar, alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande som befinner sig i Sverige har i princip rätt till uppehållstillstånd. För dessa kategorier gäller inte huvudregeln att uppehållstillstånd ska beviljas innan inresa. Tvärtom är det så att man endast kan ansöka om uppehållstillstånd som skyddsbehövande när man befinner sig i Sverige.

Personer som har begått vissa allvarliga brott är uteslutna från att vara skyddsbehövande. Det gäller t.ex. krigsförbrytelse eller andra allvarliga brott.

Synnerligen/särskilt ömmande omständigheter

Om uppehållstillstånd inte kan beviljas på någon annan grund, får tillstånd beviljas en utlänning om det vid en samlad bedömning av utlänningens situation finns sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid bedömningen ska utlänningens hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situation i hemlandet särskilt beaktas. För barn får uppehållstillstånd beviljas om omständigheterna är särskilt ömmande.

Precis som beträffande skyddsbehövande kan man inte ansöka om uppehållstillstånd på grund av synnerligen/särskilt ömmande omständigheter utanför Sverige.

Anhöriga

Det är endast vissa anhöriga som har rätt till uppehållstillstånd i Sverige. En sådan rätt gäller för make, sambo eller ogifta barn under 18 år till någon som är bosatt här eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige. När det gäller barn gäller rätten även barn som har en förälder som är gift eller sambo med någon som är bosatt i eller har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige.

Det finns ingen generell rätt till uppehållstillstånd i Sverige för föräldrar till i Sverige bosatta barn men sådan rätt finns för föräldrar till så kallade ensamkommande barn, dvs. ett ogift utländskt barn under 18 år som är flykting eller annan skyddsbehövande om barnet vid ankomsten till Sverige var skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller om barnet

lämnats ensamt efter ankomsten. Detsamma gäller föräldrar till ett ogift utländskt barn som är flykting eller annan skyddsbehövande och även för en annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe om föräldern eller den som trätt i föräldrarnas ställe befinner sig i Sverige och beslutet om hans eller hennes asylansökan fattas i samband med beslutet om barnets asylansökan.

Det finns vissa andra anhöriga som kan beviljas uppehållstillstånd i Sverige, men som alltså inte har en rätt till uppehållstillstånd. Denna möjlighet finns t.ex. för personer som har för avsikt att ingå äktenskap eller inleda ett samboförhållande med en person som är bosatt eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige. Det krävs då att förhållandet framstår som seriöst och att inte särskilda skäl talar mot att tillstånd ges för att uppehållstillstånd ska beviljas. Det finns också en möjlighet att beviljas uppehållstillstånd för andra nära anhöriga till någon som är bosatt eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige om han eller hon har ingått i samma hushåll som den personen och det finns ett särskilt beroendeförhållande mellan släktingarna som fanns redan i hemlandet.

Arbete i Sverige

En person kan beviljas uppehållstillstånd för arbete i Sverige om han eller hon har erbjudits en anställning som gör det möjligt för honom eller henne att försörja sig. De erbjudna anställningsvillkoren får dessutom inte vara sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen.

Uppehållstillstånd för arbete beviljas normalt för den tid som anställningen gäller men längst i två år. Tillståndet kan dock förlängas utan att utlänningen behöver lämna Sverige. Uppehållstillstånd för arbete kan beviljas för totalt högst sex år och ska knytas till en viss arbetsgivare och avse ett visst slag av arbete. Efter två år behöver det inte vara knutet till en viss arbetsgivare längre. En person som har haft uppehållstillstånd för arbete i sammanlagt fyra år under totalt sju år kan beviljas ett permanent uppehållstillstånd.

Studier i Sverige

En person som vill studera i Sverige kan beviljas uppehållstillstånd för studier om han eller hon har antagits till högskoleutbildning och har sin försörjning under studietiden och sin återresa tryggad. Dessutom krävs att han eller hon har en heltäckande sjukförsäkring. Uppehållstillstånd beviljas för den tid studierna avser men längst ett år i taget.

Gemensamt europeiskt asylsystem

EU har sedan 1999 arbetat med att skapa ett gemensamt asylsystem som grundar sig på en fullständig tillämpning Genèvekonventionen. De viktigaste rättsakterna är:

- Asylprocedurdirektivet
- Skyddsgrundsdirektivet
- Dublinförordningen
- Mottagandedirektivet
- Eurodacförordningen

Rättsakterna antogs under åren fram till 2005 och direktiven har därefter genomförts i medlemsstaterna. Som ett led i den fortsatta harmoniseringen presenterade kommissionen under 2008-2012 förslag till ändringar i samtliga rättsakter. Förhandlingarna mellan rådet och Europaparlamentet avslutades i juni 2013. Samtliga omarbetade rättsakter ska vara genomförda i nationell rätt senast i mitten av 2015. Den omarbetade Dublinförordningen tillämpas från och med den 1 januari 2014.

Skyddsgrundsdirektivet innehåller kriterierna för när en person ska anses vara i behov av internationellt skydd och bestämmelser om de rättigheter som följer med att internationellt skydd beviljas.

Asylprocedurdirektivet innehåller bestämmelser om de förfaranden som ska tillämpas vid handläggningen av asylansökningar som lämnas in på medlemsstaternas territorium.

Dublinförordningen har som syfte att på ett tydligt och praktiskt genomförbart sätt avgöra vilken medlemsstat som har ansvaret för att pröva en asylansökan som lämnas in av en tredjelandsmedborgare till någon medlemsstat och garantera faktisk tillgång till förfarandena för fastställande av flyktingstatus utan att äventyra målet att asylansökningar ska behandlas snabbt. En huvudprincip i förordningen är att en asylansökan ska prövas av en enda medlemsstat. Förordningen innehåller därför olika kriterier för vilken medlemsstat som ska vara ansvarig för prövningen av en asylansökan.

Mottagandedirektivet innehåller bestämmelser om vilka rättigheter asylsökande ska ha i medlemsländerna.

Eurodacförordningen innehåller bestämmelser om databasen Eurodac. Eurodac är en databas för jämförelse av fingeravtryck, som gör det möjligt för EU:s medlemsländer att kontrollera om en asylsökande tidigare har ansökt om asyl i ett annat EU-land, eller tidigare har rest in olagligt i EU. Syftet med Eurodac är att underlätta för EU-länderna att fastställa vilket land som är ansvarigt för att pröva en asylansökan enligt Dublinförordningen.

Källor till statistiken och regelverket

De flesta uppgifter om statistiken som beskrivs här återfinns på Delmis hemsida (www.delmi.se/migration-i-siffror) under respektive figur och diagram där det också finns direktmlänkar till källorna och till dataproducenternas definitioner. Mer uppgifter om regelverket och lagstiftningen i Sverige och EU återfinns på respektive myndighets hemsida och länkar finns på Delmis hemsida via menyn "kunskapsförmedling".